

SUSPINE ȘI BOSCOANE (SABINA PAULIAN) *Sighs and Spells (Sabina Paulian)*

AI. CISTELECAN¹

Abstract

The article describes the writing of early 20th century Romanian poetess Sabina Paulian, drawing the socio-cultural context of her epoch, while at the same time revealing the features of her sensibility. Gathered in two consecutive volumes (published in 1929 and 1931), Sabina Paulian's poems develop on a poetics of romance, sadness fulfillment and and frustration and in the second volume the timidity is substituted by a discourse originating in popular magic, marked by incantations, gothic atmosphere and rituals, which are all translated in a symbolist poetry fascinated by numerology and euphony.

Keywords: Sabina Paulian, feminine poetry, love, magic, incantation, gothic.

Sunt unii scriitori care dau cu nonșalanță un fel de legi definitive, deși nu totdeauna bune. Cum, bunăoară, binecunosătorul de femei William Shakespeare când a zis "frailty, thy name is woman"! Chiar dacă excepțiile ar copleși (ceea ce nu-i de tot exclus) numărul celor care se conformează acestei reguli, spusă fiind ea de Shakespeare, tot regulă inflexibilă rămîne. O confirmă pînă și distinsa poetă Sabina Paulian (n-am auzit nimic rău despre Sabina, așa că putem admite că a fost cum zic; e drept că asta s-ar putea să fie din pricină că n-am auzit mai nimic despre ea), o craioveancă născută, zice Enciclopedia *Cugetarea*, în 1899. Ce-i drept, Sabina e nestatornică nu ca femeie, ci ca poetă, al doilea – și ultimul – său volum (*Salba ieșelor*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1931) fiind, zice Perpessicius, "cu totul neasemenea volumului d-sale de debut"² (care se numea *Sub vraja umbrelor...* și a apărut la Tipografia lui Nicu D. Miloșescu din Târgu-Jiu, în 1929).³ *Cugetarea* mai zice și că ar fi absolvit literele bucureștene (așa trebuie să fie, căci a fost apoi profesoară la Craiova) și ar fi debutat în 1921 în *Viața românească*.⁴ În tot cazul, când Popescu-Polyclet scoate, în 1929, *Antologia poezilor olteni* o consideră și pe ea olteancă reprezentativă și o include în sumar, ceea ce n-o fi fost chiar de bine de vreme ce în antologia lui găsești orice – zice Perpessicius – "numai poezii nu".⁵ Dar asta sigur nu din vina Sabine, care arată în poezii "o adîncă simțire" - și încă una expusă "într-o formă de o extremă delicateță", cel puțin după aprecierile lui Nicolae Iorga.⁶ Poeziile le expunea și în revista (școlară) *Ion Maiorescu*, scoasă (din '31 pînă-n '48) de soțul ei, Mihail Paulian,

¹ Professor PhD, "Petru Maior" University of Târgu-Mureș.

² Perpessicius, *Opere*, V, *Mențiuni critice*, Editura Minerva, București, 1972, p. 142.

³ Poate că dup-aia nu mai scrie, deși în *Hyperionul* clujean (nr. 6) din 1932 are o poezie. (Cu mulțumiri d-lui Bogdan Tănase pentru ajutorul bibliografic).

⁴ Se justifică astfel de ce-i dedică lui Ibrăileanu "cu toată sfialași" "cu multă recunoștință" un exemplar din *Salbă...* (cf. Elena Chipcea, *Cărți cu dedicații în Biblioteca Centrală Universitară Iași. Fondul Ibrăileanu*, Iași, 2003).

⁵ Perpessicius, *Opere*, IV, *Mențiuni critice*, Editura Minerva, București, 1971, p. 51.

⁶ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, II, În căutarea fondului, Editura Adevărul, București, 1934, p. 294.

directorul Colegiului Național "Carol I" din Craiova.⁷ Va fi fost profesoară grațioasă, cu "mers de școlăriță cuminte și cam grăbită", cum zice Coca Farago,⁸ mare amatoare de filme (pe care i le povestea și Elenei Farago), "autoarea unei admirabile piese de teatru" ("încă ne jucate", precizează Coca), bună "prietenă a tuturor artelor" și dovedind "înțelegere și bunăvoință" pentru "orice gen de spectacol".⁹ Așadar, o profesoară neblazată înainte de termen și fără îndoială sensibilă.

Cu sensibilitatea, nu cu altceva, defilează, firește, în poeme: o sensibilitate deschisă, dar, în același timp, inhibată și retractilă, în primul volum - și una "proiectată", dar cu mai mult tupeu, în al doilea (care are individualitatea lui, de nu chiar un fel de unicitate). Lui Perpessicius i se pare că-n primul volum Sabina "se irosește în alegorism facil, în pastişe de titluri și modele consacrate"¹⁰ - luându-se îndeosebi după Elena Farago și Otilia Cazimir. În orice caz, conchide el, poeziile "sunt mai mult decât intenții."¹¹ Desigur, nu chiar mult mai mult.

Și Sabina e (cum altfel?!) fată suspinoasă. Scrie, în primul volum, romanțiozități și romanțe, tristeți de inimă și ofuri de idilă frustrată (și mai ales de senzualitate frustrată, deși delicat creionată): "Să lași oblonul greu peste ferestre/ În seara asta plină de tristeți./ Să lași oblonul greu peste ferestre;/ Apare luna tremurând pe creste,/ Și scaldă drumuri fără de drumeți.// Drumeții suntem noi, ascunși din cale/ De teama întîlnirii la răscruți./ Drumeții suntem noi, ascunși din cale.../ Tu pui zăvor la ușa casei tale,/ Eu stau tăcută-n umbra unei cruci.// Și netezesc troița răsturnată,/ Cu mâna ce-ar atinge fruntea ta./ Și netezesc troița răsturnată./ Cum aș atinge pleoapa-nfierbîntată/ Și mâna-ți albă, dacă m-ai chema..." (*Din umbră...*). Ca toate fetele timide, reprimă și ea temperament de văpaie și e un ghem de sensibilitate vibratilă, igniforă: "Mai pune un braț de vreascuri peste jar,/ Să fie tot văpae, tot lumină.../ Vezi tu? În umbră fruntea mea se-nclină/ Și să-mi grăiești cu șoapta cea mai lină,/ Nu pot să nu tresar" etc. (*Lângă foc*). În orice caz, se cam teme să-și dea drumul, și se teme atît de sine, cît și de sancțiunea ce vine odată cu extaza (sau e inclusă în aceasta); Sabina, din păcate, e puțin cam burgheză, cam domestică și prea econoamă pasional; se ferește de paroxisme dintr-un principiu economic, anume ca să nu le plătească apoi prea scump: "Să stăm tăcuți alături. Mi-e inima trudită/ De-atîta fericire... vezi bine că mă tem/ Să-mi rezem ușor fruntea, de mâna ta asprită./ În orice fericire e-o șoaptă de blestem..." (*În fericire*). E și pățită, săraca, așa că asemenea precauții de domolire a patimii se justifică; iat-o, de pildă, în plină reverie de ninsoare, cu sufletul participînd la feerie, dar cu inima cam zdrobită: "Sunt singură... La astă sărbătoare/ Pe nimeni nu aștept./ Și blînd alint c-o molcomă cîntare,/ Un vis, plîpînd ca bruma de ninsoare,/ Ce-mi tremură la piept..." (*Sărbătoare*). Se-nțelege că pînă la urmă frustrările devin grave de tot, mai cu seamă cînd e și natura în agonie (ca la toată lumea, și la Sabina natura e empatică numaidecît și consonantă eminent): "Se-ntinde moartea-n cîmpul pustiiit

⁷ Cf. Alexandru Niculescu, în *Ramuri*, nr. 3/2012.

⁸ În *Veritas*, nr. 1/1939.

⁹ Idem.

¹⁰ Perpessicius, *op. cit.*, p. 56.

¹¹ Idem, pp. 57-58.

-/ Iubirea mea, și tu m-ai părăsit!...” (*Răsfrângeri*). Drama absolută a volumului e, firește, că ”s-a topit a dragostei văpael!”. După care urmează doar pustiu sufletesc: ”Așa va fi de-acuma:/ În umbră de amurg,/ Voi însemna că anii/ Și clipele se scurg” (*Scrisoare*). E fatalitate, desigur, dar pentru Sabina parcă mai nedreaptă decît pentru restul lumii. E și normal, de nu chiar obligatoriu, ca această scriitură de timidități și duioase să fie adaptată anume la prețiozități și diafane cu tentă alegorică (Perpessicius are toată dreptatea, în poezia Sabinei toate se mișcă și se comportă cu intenții ”semnificative”), la grațiozități elegiace: ”Coboară lin, cu legănări de-alint,/ Dintr-un văzduh tomnatic și închis,/ O frunză de rugină și argint,/ Plăpîndă ca o aripă de vis” etc. (*Răvaș de toamnă*). E, desigur, regretabil – pentru poezia ei în primul rînd – că Sabina s-a controlat și reprimat atît de sever.

Dar își răzbună ea cumva aceste timidități în al doilea volum, care nu mai conține, cum zicea Perpessicius foarte delicat, ”o poezie cuminte, speriată ca un pui de lăstun, căzut din cuib”¹² (așa era cea din primul). Firește, n-o face chiar pe față, prin lirică de confesiune și explozie, dar își proiectează reveriile (amoroase și aici, e firul de legătură cu primul volum) într-un set unitar de incantații și descîntece de ulcică. E ceea ce face ca *Salba ielelor* să fie nu numai un volum cu o construcție unitară, dar și destul de excentric în unicitatea lui premeditată (sau invers). Baza din care se revendică e, desigur, magia populară, incantațiile de vrăjitoarese (ar putea fi un volum de actualitate acum, cu atîtea vrăjitoare televizate), dar și, pe partea de artă, versificația populară (era de necesitate, deși Perpessicius zice că nu-i e de mare ajutor); Sabina a deprins însă și versificația simbolistă, ba chiar și gustul pentru numerologia simbolistă, așa că le amestecă, voit sau fără voie. Iese un fel de gotic ceremonial: ”Cine cheamă?/ Cine aude?/ Cine geme și s-ascunde?// Peste creste de ogoare,/ Peste holde călătoare/ În bătaia vîntului,/ Peste-ntinderi de pășune/ Vrăji aleargă să înstrune/ Geamătul pămîntului;/ Geamăt surd,/ Foșniri de vînt,/ Peste dîmburi de mormînt.” etc. (*Geme o dragoste în sat*). Sabina se sprijină, firește, în primul rînd în eufonie (era de cuviință la incantații, deși poate deprinsă de la descîntecele lui Ion Barbu) și face magie orgiastică (neagră, se-nțelege), valpurgie curată: ”Lîngă mine tace vîntul;/ Pasul meu arde pămîntul;/ Ochii mei zăresc prin ceață/ Vremea rea de dimineață./ Mi s-alină inima/ Doar cînd cade grindina,/ Doar cînd tună și trăsnește/ Tainic chipul meu zîmbește...” etc. (*Între neguri*). Ritualurile sunt descrise punctual, cu gust pentru grotescul funebru: ”Eu pîndesc din întunec/ Și tot ferec și desferec/ Vrăji ascunse, vrăji de noapte,/ Murmur despicat în șoapte;/ Îngrop fără tămîieri/ Visul dragostei de ieri,/ Suflu prin gîtlej de cîine/ După dragostea de mîine,/ Și iar ferec și desferec,/ Hohotînd în întunec!” etc. (*Ielele*). Cîteodată (rar, ce-i drept) mai că dă peste familiaritatea himerelor de la Emil Botta: ”O, Vîntoaselor,/ Mînioaselor,/ Îmblînziți-vă!/ Adierilor,/ Mîngîierilor,/ Înfrățiți-vă!/ C-au plecat de ieri,/ Spre cețoasa zare,/ Cu pînze de tort,/ Trei năieri,/ Ca să scoată-un mort din mare,/ Din adîncuri/ Și tăceri” etc. (*O cruce albă pentru Dumnezeu*). Astea-s însă stricte accidente de inspirație; altfel, volumul e scris

¹² Perpessicius, *Opere*, V, p. 143.

cu metodă, după manualul de vrăji și boscoane. Nu-s numai descânțece (se mai aude și inima, tot tristă), dar unde descântă, Sabina se dezlănțuie imaginar ca o vidmă. În tot cazul, în farmecele și descânțele de dragoste (Sabina e specializată doar în ele) e vrăciță mai eficientă decât tot sindicatul vrăjitoarelor de azi. Cine are neazuri, îi poate consulta poemele cu nădejde.